

Posudzovanie vplyvov nakladania s odpadmi na životné prostredie v Slovenskej republike

RNDr. Milena Okoličányiová

Anotácia: Príspevok porovnáva posudzovanie činností nakladania s odpadom v jednotlivých obdobiach súvisiacich so zmenami zákona o posudzovaní a činnosti odpadového hospodárstva, ktoré podliehajú posudzovaniu vplyvov s činnosťami v prílohách smernice EÚ. Prináša námet na diskusiu o zmene v prílohe č. 8 zákona 24/2006 Z. z., prehľady počtu zámerov z oblasti odpadového hospodárstva v jednotlivých obdobiach (1994-2000, 2001-2006, 2006-2011 a po roku 2011) a podrobnejšie prehľad „odpadárskych zámerov na jednom úradníckom stole za dva roky“ a prehľad zámerov na energetické využitie odpadov (pneumatík, plastov, zmesového komunálneho odpadu, elektroodpadu, nebezpečných odpadov) technológiami na princípe pyrolýzy, splyňovania alebo technológie na princípe plazmového oblúka (zhodnocovanie odpadov tepelnými postupmi)

Obr. 2: Posudzovanie nakladania s odpadmi v prílohe č. 1(8. Infraštruktúra) zákona č. 127/1994 Z. z. v rokoch 1994 – 2000

V procese posudzovania vplyvov na životné prostredie sú už od roku 1994 významne zastúpené aj činnosti nakladania s odpadom. V období, v ktorom bol uvedený do platnosti zákon 127/1994 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie, bola vo svojich začiatkoch aj legislatíva odpadového hospodárstva a svoju činnosť už vykonávalo Centrum odpadového hospodárstva v SAŽP. V tomto období boli pre potreby posudzovania a rozhodovania o umiestnení skládok odpadov pre jednotlivé okresy zostavené špeciálne geologické mapy vhodnosti územia pre skládky odpadov. Množstvo obecných smetísk bez tesnenia sa postupne nahrádzalo skládkami, ktoré sa budovali podľa nových predpisov a noriem. V katalógu odpadov sme rozlišovali tri kategórie odpadov nebezpečný (N), zvláštny (Z) a ostatný (O). Do kategórie Z – zvláštny patril napr. aj domový odpad, takže skládky na ktorých sa zneškodňoval komunálny odpad, podliehali, rovnako ako skládky nebezpečného odpadu, bez limitu povinnému hodnoteniu. Povinné hodnotenie sa od začiatku vzťahovalo aj spaľovne odpadov. Zisťovaciemu konaniu podliehali činnosti súvisiace s nebezpečným odpadom, odkaliská a úložiská popolčeka. Skládky ostatného odpadu podliehali zisťovaciemu konaniu alebo povinnému hodnoteniu, podľa ich kapacity.

Obr. 3: Posudzovanie nakladania s odpadmi v prílohe č. 1 (9. Infraštruktúra) podľa zákona č. 127/1994 Z. z. zmenené zákonom č. 391/2000 Z. z. v rokoch 2001 až 2006

Zákon 391/2000 Z. z. priniesol novú prílohu č. 1 s navrhovanými činnosťami, ktoré mali podliehať posudzovaniu vplyvov. V súvislosti s európskymi smernicami a pripravovaným zákonom o odpadoch sa názvy položiek prispôbili novej terminológii. Položky v prípade skládok odpadov sa prispôbili novým triedam skládok na nebezpečný odpad, na nie nebezpečný odpad a na inertný odpad. K spaľovniam pribudlo aj zneškodňovanie fyzikálno-chemickou úpravou, zvlášť sa vytvorila položka pre nebezpečné a nie nebezpečné odpady. Tabuľka sa rozšírila z pôvodných 5 na 10 položiek. Do tabuľky, pribudlo zisťovacie konanie pre skladovanie železného šrotu a zneškodňovanie odpadov, začali sa posudzovať aj zariadenia na zhodnocovanie ostatného stavebného odpadu.

Obr. 4: Posudzovanie nakladania s odpadmi v prílohe č. 8 (9. Infraštruktúra) zákona č. 24/2006 Z. z. v rokoch 2006 -2011

Novým zákonom č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní sa medzi povinne hodnotené činnosti dostali aj všetky zariadenia na zhodnocovanie odpadov. K spaľovaniu a fyzikálno-chemickej úprave ostatných aj nebezpečných odpadov pribudla úprava, spracovanie aj zhodnocovanie, čiže všetky spôsoby nakladania s odpadom, okrem zberu, boli povinne hodnotené.

Obr. 5: Posudzovanie nakladania s odpadmi v prílohe č. 8 (9. Infraštruktúra) zákona č. 24/2006 Z. z. zmenené zákonom č. 408 /2011 Z. z.

Až po 5 rokoch, v roku 2011, sa novelou zákona o posudzovaní vplyvov, zákonom č. 408/2011 Z. z., podarilo zmeniť povinné hodnotenie zariadení na zhodnocovanie ostatných odpadov na zisťovacie konanie s limitom od 5 000 ton zhodnocovaného odpadu ročne.

Zrejme v súvislosti s pribúdajúcimi zámermi, v ktorých sa navrhovalo zhodnocovanie odpadov technológiami na princípe pyrolýzy, zaviedol aj samostatné vyčlenenie zhodnocovania odpadov tepelnými postupmi, bez definovania uvedeného pojmu. Tabuľka narástla o dve položky, na súčasných 12 činností.

Obr. 6: ODPADY v SMERNICI EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY 2011/92/EÚ o posudzovaní vplyvov určitých verejných a súkromných projektov na životné prostredie

Podľa článku 4 Smernice európskeho parlamentu a rady 2011/92/EÚ o posudzovaní vplyvov určitých verejných a súkromných projektov na životné prostredie sú projekty, ktoré podliehajú posúdeniu uvedené v prílohe č. I. smernice a projekty, pri ktorých si členské štáty určia, či projekty budú podliehať posúdeniu, podľa skúmania jednotlivých prípadov alebo prahov alebo kritérií stanovených členskými štátmi sú uvedené v prílohe č. II.

V prílohe č. I sú to v bode 9. Zariadenie na zneškodňovanie odpadu spaľovaním, chemickým spracovaním, tak ako je to uvedené v prílohe I smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/98/ES z 19. novembra 2008 o odpade (4) v časti D9, alebo uskladnenie nebezpečného odpadu definované v článku 3 bode 2 uvedenej smernice. (Toto je odkaz na definíciu nebezpečného odpadu v prílohe III, ktorá bola nahradená nariadením komisie č. 1357/2014; D9 je fyzikálno-chemická úprava odpadu, činnosť zneškodňovania odpadov). V jednom bode 9 sú zahrnuté skládky, spaľovne aj zariadenia na zneškodňovanie nebezpečných odpadov fyzikálno-chemickou úpravou. V bode 10. prílohy č. I je uvedené: Zariadenie na zneškodňovanie odpadu spaľovaním, chemickým spracovaním tak, ako je to uvedené v prílohe I smernice 2008/98/EC v časti D9 nie nebezpečného odpadu s kapacitou, ktorá presahuje 100 ton za deň. V bode 10 je zahrnuté spaľovanie a fyzikálno-chemická úprava ostatného odpadu.

Zisťovacie konanie sa pre činnosti súvisiace s odpadovým hospodárstvom v smernici v prílohe č. II v bode 11. pod označením „Iné projekty“ odporúča pre činnosti b) zariadenia na zneškodňovanie odpadov (projekty nezahrnuté v prílohe I), d) Miesta na ukladanie kalov a e) Uloženie železného šrotu, vrátane vrakov vozidiel.

Obr. 7 Porovnanie činností 9.1 až 9.12 v prílohe č. 8 zákona 24/2006 Z. z. s činnosťami v prílohách I. a II. smernice 2011/92/EÚ

Vzhľadom na to, že Slovenská republika mala zákon o posudzovaní ešte pred vstupom do EÚ a určila si niektoré limity pre pomery na Slovensku, existujú rozdiely, z ktorých je zrejmé, že sme vo viacerých prípadoch prísnejší, ako predpisuje smernica EÚ.

Zhodu s prílohami smernice máme v 2 prípadoch: pre povinné hodnotenie (I/9 v smernici EÚ) v prípade skládkovania, spaľovania a chemického spracovania nebezpečného odpadu a v 2 prípadoch zisťovacieho konania (II/11 v smernici EÚ) sa zhoduje činnosť uloženie železného šrotu, vrátane vrakov vozidiel a činnosť zariadenia na zneškodňovanie odpadov, ktoré nie sú zahrnuté v položkách s povinným hodnotením.

Prísnejší ako smernica EÚ sme v 6 prípadoch: v povinnom hodnotení skládok aj odkalísk nad 250 000 m³, spaľovní na ostatný odpad, zariadení na zhodnocovanie odpadov tepelnými postupmi. Stavby a objekty na nakladanie s nebezpečnými odpadmi ani zariadenia na zhodnocovanie stavebného odpadu posudzovať smernica nenariaďuje.

Pre úpravu a spracovanie ostatných odpadov máme zisťovacie konanie pre kapacitu zariadenia nad 5 000 ton ročne, smernica predpisuje povinné hodnotenie pre zneškodňovanie činnosťou D9 fyzikálno- chemickou úpravou, pri kapacite zariadenia nad 100 ton za deň.

V prípade odkalísk a skládok, ktoré sú zariadeniami na zneškodňovanie odpadov smernica odporúča zisťovacie konanie, SR má určené vlastné prahové hodnoty.

Obr. 8 NAVRHOVANÁ ZMENA v prílohe č. 8

V decembri 2015, po porade s odborními odpadového hospodárstva a ochrany ovzdušia MŽP SR, vznikla 1. pracovná verzia zmeny v činnostiach súvisiacich s odpadovým hospodárstvom. Túto, zatiaľ iba navrhovanú zmenu, prinášame v príspevku, ako **námet na diskusiu**. Navrhujeme odkaliská a úložiská popoľčka presunúť do tabuľky č. 1 Vodné hospodárstvo a odvaly hlušiny do tabuľky č. 10 Ťažobný priemysel.

Nové skládky odpadov by mohli byť povinne hodnotené bez limitu, vzhľadom na to, že sú v súlade s hierarchiou odpadového hospodárstva až na poslednom mieste.

Všetky činnosti súvisiace s nakladaním s nebezpečnými odpadmi, ***okrem zberu a prípravy na opätovné použitie***, zostanú, tak ako doteraz, povinne hodnotené. Spaľovanie a tepelnú úpravu odpadov kategórie ostatný, zlučujeme do názvu činnosti: ***Zneškodňovanie alebo zhodnocovanie ostatných odpadov v spaľovniach, zariadeniach na spoluspaľovanie a v zariadeniach, ktoré používajú na spracovanie odpadov pyrolýzu, splyňovanie alebo technológie na princípe plazmového oblúka***. Všetky uvedené zariadenia budú, tak ako doteraz, povinne hodnotené a nebude potrebné zvažovať, či navrhovaná technológia je alebo nie je spaľovňou, pretože, ak sú látky („palivové komponenty“), vznikajúce pri týchto činnostiach následne spaľované a sú naďalej v „režime odpadov“ musia spĺňať prísne limity „ovzdušiarkej“ legislatívy ako spaľovne odpadov.

Zároveň nebude povinné hodnotenie pre posudzovanie technológií, pri ktorých sa nemenia chemické vlastnosti materiálu, nevzniká iná chemická látka. Ak je vstup napr. odpad s PET materiálu a výstup vylisovaný výrobok z PET materiálu.

Zisťovacie konanie bez limitu by mohlo zostať v prípade zberu kovových odpadov, starých vozidiel, nebezpečného odpadu, zariadení na zhodnocovanie stavebného odpadu a zneškodňovania ostatných odpadov. Súčasný termín zhromažďovanie by sa mal nahradiť termínom zber podľa terminológie v § 3 zákona o odpadoch.

Obr. 9 Prehľad zastúpenia zámerov v ktorých sa posudzovalo nakladanie s odpadmi podľa zákona 127/1994 Z. z. v rokoch 1994 – 2001 a po novele 391/2000 Z. z. v rokoch 2001 – 2006

V rokoch 1994 – 2000, z posúdených 316 zámerov, bolo 97 z odpadového hospodárstva, z toho viac ako polovica (52 zámerov) bolo na skládky odpadov, spaľovne sa posudzovali iba 3, odkaliská taktiež tri. 39 zámerov bolo väčšinou na biodegradáciu, solidifikáciu odpadov, fyzikálno-chemickú úpravu a zber nebezpečných odpadov.

V rokoch 2001 – 2006 narástol, s rozšírením navrhovaných činností, celkový počet zámerov na viac ako 2000. Počet zámerov na nakladanie s odpadmi zostal porovnateľný - 86, z toho už bolo menej, iba 14 skládok odpadov. Spaľovní alebo spoluspaľovania odpadov v cementárňach sa týkalo 11 zámerov. Viac ako polovica (59 zámerov) boli zariadenia na zhodnocovanie alebo zneškodňovanie odpadov.

Obr. 10 Posudzovanie nakladania s odpadmi v rokoch 2006 – 2011 v informačnom systéme <http://enviroportal.sk/sk/eia>

Z výstupov, ktoré umožňuje informačný systém EIA/SEA na <http://enviroportal.sk/sk/eia>, (ktorý je zároveň podľa zákona o posudzovaní aj webovým sídlom ministerstva, ako príslušného orgánu <http://www.minzp.sk/posudzovanie-vplyvov-zivotne-prostredie-eia/>) je zostavený prehľad o posudzovaní činností nakladania s odpadmi v rokoch 2006 – 2011 v SR podľa jednotlivých položiek činností 9.1 až 9.10.

Z prehľadu je vidno, že najviac rozhodnutí zo zisťovacieho konania (383) vydali úrady k zberniarim kovov a starých vozidiel a k zberniarim a zariadeniam na nakladanie s nebezpečným odpadom (250). Vzhľadom na to, že aj všetky zariadenia na zhodnocovanie ostatných odpadov podliehali v období 5 rokov povinnému hodnoteniu, bol počet vydaných záverečných stanovísk (335) najvyšší práve v položke, ktorá zlúčila takmer všetky spôsoby zhodnocovania aj zneškodňovania ostatných odpadov. V prehľade sú uvedené aj počty vydaných vyjadrení k jednotlivým činnostiam, zábery, ktoré zostali v informačnom systéme ako otvorené a späť-vzaté zábery. Tabuľka neobsahuje súčty stĺpcov ani riadkov, pretože to by nezodpovedalo počtu predložených zámerov, pretože jeden zámer často podlieha posudzovaniu, alebo zisťovaciemu konaniu podľa viacerých položiek.

Obr. 11 Posudzovanie nakladania s odpadmi v rokoch 2011 – 2016 v informačnom systéme <http://enviroportal.sk/sk/eia>

Prehľad o posudzovaní činností nakladania s odpadmi v rokoch 2011 – 2016 v informačnom systéme <http://enviroportal.sk/sk/eia> (počet záverečných stanovísk, rozhodnutí zo zisťovacieho konania, späť vzatí zámerov v členení podľa činností 9.1 až 9.12). V porovnaní s predošlou tabuľkou je zrejmé, že po presune zariadení na zhodnocovanie odpadov do zisťovacieho konania a zavedení limitu od 5 000 t/rok, výrazne klesol počet vydaných záverečných stanovísk.

Obr. 12 Prehľad „odpadárskych“ zámerov na jednom úradníckom stole za dva roky

Ako vyzerá bilancia posudzovania zámerov na nakladanie s odpadom uvádzam v tabuľke „Prehľad odpadárskych zámerov na jednom úradníckom stole za dva roky“. Z 11 navrhovaných činností (9.3, 9.6, 9.7 a 9.8) sa skočilo vydaním záverečného stanoviska iba 5. V 6 prípadoch bol nesúhlas verejnosti a obcí, z toho väčšina zámerov bola na zariadenia na zhodnocovanie odpadov tepelnými postupmi. Nesúhlas obcí a verejnosti bol dôvodom dvoch späť-vzatí zámerov.

Obr. 13. až 19 tab. 1- 7 „49 posudzovaných zariadení na energetické využitie odpadov (okrem biologicky rozložiteľných odpadov) v rokoch 2007 – 2016“

Prehľad 49 zámerov a správ o hodnotení zariadení na **energetické využitie odpadov** (činnosti 9.5 a 9.6 do roku 2011, činnosti 9.5, 9.7 a 9.8 po roku 2011) (okrem biologicky rozložiteľných odpadov) v rokoch 2007 – 2016 podľa informačného systému <http://enviroportal.sk/sk/eia>. Bilancia zámerov na zhodnocovanie odpadov v zariadeniach, ktoré používajú na spracovanie odpadov pyrolýzu, splyňovanie alebo technológie na princípe plazmového oblúka, v ktorých sa

plánovalo prevažne spracovanie pneumatík, plastov, komunálneho odpadu, elektroodpadu, prípadne aj nebezpečného odpadu, je nasledovná: 25 záverečných stanovísk, 4 späť-vzatia zámerov, 20 otvorených, niektoré už viac ako 2 roky po rozsahu hodnotenia. Činnosť začala realizovať menej ako polovica navrhovaných činností so záverečným stanoviskom. V niektorých prípadoch navrhovateľ nepokračuje, nepredkladá správu o hodnotení aj pre odpor verejnosti.

RNDr. Milena Okoličányiová
odbor environmentálneho posudzovania
Ministerstvo životného prostredia SR
Námestie Ľ. Štúra 1
812 35 Bratislava
Slovenská republika
Milena.Okolicanyiova@enviro.gov.sk